

бути офіційними, якщо вони складені, наприклад, нотаріусом, або якщо вони передані громадянином для зберігання або використання в державці, колективні чи приватні підприємства (наприклад, довіреність на одержання зарплати).

Дещо іншу позицію в цьому плані займають М. Коржанський, М. Потебенько та В. Гончаренко. Так, М. Коржанський вважає, що офіційними є лише письмові акти, що видаються державними, громадськими чи приватними підприємствами, установами або організаціями, які призначені для посвідчення фактів чи подій, що мають юридичне значення.⁸ Подібною є й позиція, викладена М. Потебеньком та В. Гончаренком. Вони вважають, що офіційні документи - це належним чином оформлені акти, що засвідчують факти та події, які мають юридичне значення, а також мають властивість породжувати певні правові наслідки у вигляді виникнення, зміни або припинення правовідносин.

Під офіційними документами розуміють акти органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, а також установ, підприємств чи організацій незалежно від форми власності, складені або засвідчені в установленому законом порядку службовими особами цих органів, установ, підприємств чи організацій.⁹

Підсумовуючи, можна дійти до висновку що чи не найбільш чіткою є позиція, згідно якої до офіційних документів належать не лише акти юридичних осіб, а й акти приватних осіб, але лише такі, що вже передані посадовим особам відповідних організацій та вже стали частиною їх діловодства.

¹ Загородников Н. И. Советское уголовное право. Общая и Особенная части. – М.: Юридическая литература, 1975. – С. 449 - 450

² Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть / Отв. ред. Б. В. Здравомыслов. М.: Юристъ, 2000. - С. 426.

³ Российское уголовное право. Особенная часть / Под ред. В. Н. Кудрявцева и А. В. Наумова. - М.: КноРус, 2000. - С. 392.

⁴ Уголовное право. Особенная часть / Под ред. Н.И. Ветрова, Ю.И. Ляпунова.- М.: Новый юристъ, 1999.-С. 636-637

⁵ Див., наприклад, Сергеева Т.Л. Борьба с подлогами документов по советскому уголовному праву. – М.: Юрид. лит., 1949. - С. 50; Волженкин Б.В. Служебные преступления. - М.: Юристъ, 2000. - С. 181

⁶ Пинхасов Б.И. Защита документов по советскому уголовному праву. – Ташкент: Узбекистан, 1976. - С. 34 – 35; Кузнецов А.В. Ответственность за подлог документов. – М.: Госюриздат, 1959. - С. 78 – 79

⁷ Кримінальне право України. Особлива частина / За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ-Харків: Юрінком Інтер – Право, 2001. - С. 403 - 404

⁸ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Кантон, А.С.К., 2001. – С. 921

⁹ Коржанський М.І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – К.: Атіка, Академія, Ельга-Н, 2001. – С. 549

¹⁰ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Під заг. редакцією М.О. Потебенька, В.Г. Гончаренка. – К.: Форум, 2001. - С. 739

О. Мислива,

ад'юнкту Національного університету внутрішніх справ, м. Харків

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ В УКРАЇНІ З ПОЗИЦІЙ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Вихід України на міжнародну арену вимагає врахування позитивного законотворчого досвіду інших країн світу. В різних країнах питання відповідальності осіб, які порушують порядок проведення трансплантації вирішуються на рівні того нормативно-правового акту, який регулює цю сферу. Вчені поділили їх на три групи: першу групу утворюють **спеціальні закони про трансплантацію** (Австралія, Америка, Аргентина, Бразилія, Білорусія, Велика Британія, Греція, Данія, Іспанія, Італія, Люксембург, Німеччина, Франція, Росія, Швеція, Японія та інші країни). *Україна* також у цій групі за наявності чинного закону "Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини".

Другу групу – акти, які характеризуються тим, що всі загальні питання трансплантації вирішено в законі, який регулює і інші суспільні відношення, а конкретні питання трансплантації регламентуються в приписах, що прийняті щодо такого закону. Таким законом може бути цивільний кодекс (ст.20 ЦК канадського Квебеку) або закон про охорону здоров'я (ст.131 румунського Закону про захист здоров'я людей 1978 р.).

Третю – акти, де питання трансплантації регулюються приписами, що не мають юридичної сили закону. Наприклад, Декрет про взяття тканин та органів людини з лікувальною та науковою метою (Ліван, 1983 р.) [1].

Міжнародними нормами торгівлю трансплантатами, вбивство та продаж людини для трансплантації визнано небезпечними злочинами проти особистих прав та свобод людини: Положення про торгівлю живими органами (1985 р.), Заява про штучне запліднення і трансплантацію ембріонів (1987 р.), Декларація щодо трансплантації органів людини (1987 р.), Резолюції Всесвітньої організації здоров'я та Всесвітньої Медичної Асоціації про основні принципи пересадки органів людини та заборону купівлі-продажу органів людини (1989 р.).

Наявність зобов'язань про приведення законодавства у відповідність до міжнародних угод та їх виконання підштовхнули законодавців багатьох країн до встановлення караності порушення правил трансплантації та суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з цією сферою.

Аналіз правових джерел законодавства багатьох цивілізованих країн показав, що держави вирішують розглядувані проблеми жорсткими методами. Федеральні органи охорони здоров'я США оцінюють збитки від злочинності в сфері охорони здоров'я від \$30 до \$100 мільярдів щороку [2]! Уряд США спеціальною довідкою "Система постачання донорськими внутрішніми органами на території Сполучених Штатів в питаннях та відповідях" видав директиву про трансплантацію, яка визнає купівлю-продаж органів кримінальним злочином. [3]

З прийняттям нового Кримінального кодексу України (2001 р.) були криміналізовані небезпечні діяння в сфері трансплантології (ст. 143) [4].

В медичній науці розрізняються трансплантації "**ex vivo**", коли анатомічний матеріал для трансплантації вилучається у живого донора, та "**ex mortuo**", при якій трансплантат вилучається з тіла померлої людини (трупу). Таке розмежування, з огляду на об'єкт посягання, ступінь суспільної небезпеки та обсяг заподіяної шкоди, є суттєвим для кримінального права.

1. Неправомірність діяльності, пов'язана з трансплантацією "ex vivo" прямо передбачена у кримінальному законі багатьох країн як злочин, який посягає на життя чи здоров'я особи (зрозуміло за виключенням країн "прецедентного" права, які мають Медичні кодекси. Але деякі злочини описані, наприклад ст.197 КК Іспанії "Лікарська таємниця" чи параграф 189 КК ФРН передбачає відповідальність за ганьбу пам'яті померлого, параграфи 277-279 – відповідальність за підробку, видачу та використання неправильних свідоцтв про стан здоров'я [5]).

2. Вторгнення до тіла "ex mortuo" як спеціальний склад зустрічається у КК як виключення, а частіше згадується як порушення громадської моралі.

Аналіз статей про відповідальність країн близького (зі схожою системою і структурою близькими до вітчизняного права) та дальнього зарубіжжя (для наочності порівняння) надасть змогу оцінити вади та переваги введеної **ст. 143 КК України** про відповідальність за "порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини".

Кримінальний Кодекс РФ, наприклад, передбачає відповідальність за:

1. вбивство (п."м" ч.2 ст.105), умисне заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, небезпечного для життя людини (п."ж" ч.2 ст.111) та купівлю-продаж неповнолітнього (п."ж" ч.2 ст.152) вчинені "з метою використання органів або тканин потерпілого для трансплантації";

2. примушування до вилучення органів або тканин людини для трансплантації (ч.1-2 ст.120);

3. глум над тілами померлих (ч.1 ст.244) [6].

Аналогічні статті є у **КК Киргизької республіки**: вбивство з метою використання органу або тканин потерпілого (п."12" ч.2 ст. 97), умисне заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю з метою отримання органу або тканин потерпілого (п."7" ч.2 ст. 104), торгівля дітьми (здійснення угод, інших форм передачі і заволодіння) з метою вилучення у особи органів або тканин для трансплантації (п."6" ч.2 ст.159), примушування до вилучення органів або тканин людини для трансплантації (ст.114), глум над тілами померлих (ст.263).

На відміну від Росії, у кодексі Киргизії передбачена *необережна форма вини* за настання тяжкого або менш тяжкої шкоди здоров'ю реципієнта та його смерті у складі про "порушення правил проведення операції по трансплантації" (ч.2 ст.115) [7].

КК Республіки Казахстан передбачає: вбивство (п."м" ч.2 ст.96) та навмисне заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, небезпечного для життя людини, вчинені з метою використання органів або тканин потерпілого (п."і" ч.2 ст.103), торгівля неповнолітніми з метою вилучення органів або тканин для трансплантації (п."ж" ч.2 ст.133), ст.275 - глум над тілами померлих. У спеціальній нормі про примушення до вилучення органів або тканин людини для трансплантації або іншого використання (ст.113), настання з необережності смерті донора вважається *особливо кваліфікуючою ознакою* (ч.3 ст.113) [8].

Білоруський законодавець сформулював диспозицію як "примушення до дачі органів або тканин для трансплантації" (ч.1 ст.163 КК) та "порушення порядку проведення трансплантації" (ч.1-2 ст.164), а також відповідальність за викрадення та торгівлю людьми вчинені з метою вилучення у потерпілого органів або тканин для трансплантації (відповідно п.5 ч.2 ст.182 та п.4 ч.2 ст.181) [9].

Кримінальний кодекс **Узбекистану** назвав навмисне вбивство з метою одержання трансплантата або використання частин трупа як вбивство при "обтяжуючих обставинах з метою отримання трансплантата або використання частин трупа" (п."н" ч.2 ст.97). Також передбачено покарання за умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне з метою отримання трансплантата (п."і" ч.2 ст.104) і глум над трупом (ст.134). Причому законодавець передбачив відповідальність лише за незаконну трансплантацію щодо неживого донора. Тож, ст.133 КК Узбекистану передбачає вилучення органів або тканин померлої людини з метою їх трансплантації, консервації з науковою або навчальною метою без його згоди за життя [10].

Цікаво, що **КК Естонії** не передбачає кримінальної відповідальності за порушення правил трансплантації Стаття 199-1 Глум над трупом шляхом його нівечення, або відділення від нього частин тіла, або його розчленування, або спалення, або здійснення інших дій, що його опоганюють [17.04.1996] [11].

Стаття 113-1 **КК Молдови** передбачає лише "торгівлю дітьми та їх контрабанду з будь-якою метою та у будь-якій формі".

Безперечно, зміст та обсяг відповідальності за порушення правил та вимог здійснення трансплантації залежить від національних особливостей системи законодавства. З іншого боку, сучасна тенденція негайної імплементації призводить до появи так званих "мертвонароджених" норм, які найбільше знецінюють кримінальні закони. Недоліки формулювання норм можливо уникнути науково обґрунтовуючи криміналізації діянь та враховуючи специфіку галузі

Література

1. Duke law j. Durhant, 1999, Vol.49, N1.- P.261-196; Ведомости Национального собрания республики Беларусь.- 1997.- № 9.- ст. 196; РЖ. Государство и право.-1998.- № 4.- С. 187-190; http://life.ng.ru/health/2000-06-02/3_cap.html; Драговец Я., Холлендер П. Современная медицина и право. Пер. со словац.- М.: Юрид. лит., 1991.- С. 91-92.
2. Health Care Fraud Investigations Training Program. September 25-29, 2000.
3. <http://www.gssmp/scinnov.ru/medfarm/fom/98/torgovlja.html>
4. Уголовный Кодекс Испании/Под ред. Н.Ф. Кузнецовой, Ф.М. Решетникова.- М.: Издательство «Зерцало», 1998.- С. 52-73; Уголовный кодекс ФРГ / Пер. с нем.- М.: Издательство «Зерцало», 2000.- С. 120-136; 157-158.
5. Кримінальний кодекс України. Чинний з 1 вересня 2001 року, № 2341-III.
6. Уголовный кодекс Российской Федерации. Официальный текст. Издательская группа ИНФРА-М-НОРМА, 1997.
7. Кримінальний кодекс Киргизької Республіки. Чинний з 1 жовтня 1997 р.
8. Кримінальний кодекс Республіки Казахстан. Чинний з 1 січня 1998 р.
9. Кримінальний кодекс Республіки Білорусь від 9 липня 1999 р., № 275-3.
10. Кримінальний кодекс Республіки Узбекистан. Чинний з 1 квітня 1995 р., № 2012-XII.
11. Кримінальний кодекс Естонії. Чинний з 1 червня 1992 р. (<http://www.bi-info.ee>)

В. Місюренко,
студентка IV курсу юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Стрімкий розвиток науково – технічного прогресу, створення комп'ютеризованих систем у різноманітних сферах суспільного життя, поява нових видів і вдосконалення способів вчинення і приховування злочинів, що вчиняються за допомогою комп'ютерних технологій, ставить перед правоохоронними органами нетрадиційні проблеми, які потребують розв'язання: своєчасне виявлення, кваліфіковане розслідування і застосування заходів по усуненню причин і умов, що сприяли вчиненню даних злочинів.